

I

Otzez dardaraz dago gaixoa

Amets bat eta egi bat

Gabon gaba, gau zoragarria!

Leiotik begira nago; illuna kanpuan, izarrak kiñu dagiote alkarri; mendi tontorrean argi izpiak, illargia bere gordelekutik irten naiean bait-dago.

Ixiltasuna; errekatxo baten marmarioa bakarrik entzuten da; noiz edo noiz basapixtiaren oyua edo ontzaren karraxia.

Izotza ari da, bañan ez det nere gorputzean otzik nabaritzen.

Or emen, mendiaren oñetan, ibar zuloetan, ostorik gabeko zugaitz tartetan argitxo batzuek: basetxeak dira.

Toki guztietara begira nago, erdi ametsetan, bañan ezer asko ez dute ikusten nere begiak. Nere gogamena urrutira dijoakit, mendiak baño aruntzago, izarrak baño ere gorago.

Gabon gaba da gaur, gau zoragarria! Bañan goibeltsu daukat biotza. Zer du bada? Ezan albaneza!!

Belenetzaz gogoratzen naiz, Gaurko gabaz aurtxo egiñik azaldu zitzaigun Jainkoa: Abere ganbela bat seaskatzat, astoa ta idia beretzalle; otzak dardaraz gaixoa!

Onela izan zan Jesus'en sarrera munduan. Bañan alboan dauzka Jose eta Maria. Zer nai du geiago?

Geigo nai duke Jesus'ek. Giza gozea dakar zerutik, animen egarria. Nork ase egarri eta gose ori?

Eta gaur? Berriz ere gaurko gau onetan jaiο naiean dago Jesus.

Orain bi milla urte bezela, ostatu billa dabill gizagajoa, eta bere-tarrak ez dute artu nai. Kristauen biotzak itxi egiten zaizkio.

—Nora zoaz Jesus?

—Eztalpetxora, berriz ere, iñork ez nau artu nai ta; besterik ez bada lasto pixka baten gañean etzango naiz.

Ibar zulo eta baso tartean arkitzen diran basetxe aietara dijoa-kizkit begiak. Ez ote dute artu nai? Egia ote dio Jesus'ek?

Goibeltsu daukat biotza. Zer du bada? Iñork ere ez dio arrera-rik egin nai Jesus'i.

—Bañan zergatik ez det neregana ekartzem?

—Zatoz neregana Jesus, zatoz izotza ari da, eta kanpuan gaba igarotzeko giro txarra dago. Ona emen nere biotza, epel xamarra, bañan alkar berotuko degu. Zatoz neregana Jesus!

Onela zioten nere adimen eta gogamenak. Alako batean erlejuar-en doñuak adierazi zidan goizeko ordubiak zirala.

Ordubete bazan leiotik begira mengoela. Izarrak kiñuka jarrai-tzen zuten; illargia mendiaren esiak ausita ortzia zear; ibarrean erre-karen marmarioa... Illuna eta ixiltasuna!

Garaia zan eta oeratu egin bear.

Lo artzea zall izan zitzaidan. Ezin lotu nuan irudimena. Adime-nak pentsatzen jarraitu nai zuan: Urrutira zijoazkizkiten biak. Al-de batera jira, beste ipiñi, zenbat eta geiago tokia aldatu, ainbat zallago zitzaidan loa. Orduak aurrera zijoazten eta ezin lo artu!

Bañan noizbaitean itxi ziran nere begiak. Lo zorro astun eta za-kan batek geldiarazi nindun olean. Bañan nere pentsamentuak etzi-ran ixildu; pentsatu eta pentsatu... eten gabe; onela igaro nituan gau artako orduak.

Bitarte ortan amets auxe egin nuan:

Umetxoa nintzan; lau bost bat urte. Gabonak ziran. Subaztarrean ikusten nuan aitona, pipea ezpañean, tanboliñari eragiten. Enhor zatarren su indartsuak gorrizkatzen zion arpegia: Olentzaro zirudian.

Zirt-zart zegiten gaztañak tanboliñean, bixiguak berriz dris-dris labearen gañean. Jan usai goxoz lurrinkatuta zegoen sukaldea.

Amonak ardatzean ziarduan, zapi txuri bat mototxean, errezil sagar ximur baten antzeko arpegiakin irri-parrez, beti egon oi-zan bezela. Eskuak ariñ-ariñ zebilzkian, jai aundia bait-zan urrengo eguna eta berak egindako artillezko galtzerdiakin jantziko zituzten bere illobak abarka berriak.

Ama ere, oso langille zebillen. Labe inguruan zeukan lana. El-tzeari begiratu, arroz-esnari eragiñ, bakallua xaltxan ipiñi...

Aita mai-ondoan eserita zegoen. Abere lanak bukatu zituan eta

zeregin aundirik etzeukan, iturritik ura ekarri edo egurren batzuk sutarako pitzatu izan ezik.

Gu berriz, txikitxoak danok, an gebiltzan burruka ta korri, an etzan, emen erori, parrez eta oyuka, saltoka eta abeslari. Umeak ez du asko bear izaten ez negar egiteko eta ez alai egoteko ere! Aurtzaroaren edertasuna nork bear ainbat adierazi! Lo zakarra egin badet ere bart, ume biurtua nere burua ikusteak ordaindu du oker ori.

Denbora asko baño len, aitonaren deadarrak utziarazi zizkigun gure jolasketak:

—Ia geldi egoten zeraten, bigurri alako oiek, etxea bota bear diazute...

—Utziote jolasketan —zion amonak— gabon gaba da gaur ta...

Aitonaren arpegi illuna laster argitu zan bere illobatxoen begiak jolaserako baimena eskatuaz ikustean.

Zatozte onera maiteok, zigun orduan aitonak. Gaztañak erre dizkiat eta kontu zar bat ezan bear dizutet.

Ez genduan bi äldiz eñan bearrik izan. Berealaxe bildu giñan aitonaren oñetara. Eskutxoak berotu nairik sutara luzatuaz, agua zabalik arretaz geunden aitonaren aotik irtengo ziran itzak ez galtezko.

—Gau batean —asi zan aitona— Belen inguruko artzaiak lo zeudela ikaragarritzko argitasun bat agertu zan beren inguruan. Laster esnatu ziran artzaiak eta bildurrez beterik zer egin etzekitela gelditu ziran.

—Berri on bat —esan zien orduan aingeru batek—, berri on bat dakarkizuet. Salbatzallea jaio zaizute gaur Dabid'en errian, Kristo gure Jauna.

Artzai aien poza. Utzi zituzten lastozko oi gogorrek eta bataki ardi bat, antxumea besteak, gazta edo esnea, artzai andreak berriz jaioberriarentzako oial txuri garbiak; danak zerbaít artu zuten Jesus aurtxoari eskeintzeko. Mendingian bera zetoztela aingerutalde bat ikusi zuten estalpetxo baten atarian kantu au abesten:

Gloria zeruan da, pakea lurrean,
borondate oneko gizonen artean.

Ixill-ixillik geunden guztiok aitonaren aldamenen. Kontu zar asko entzun izan genion bañan ez orain esaten ari ziztaigun bezin goxo eta ederrik. Aitona bera ere iñoiz baño atsegintsuago zegon kontu au kontatzen, ez baizan kontua, gertatua baizik, eta ze gertatua! Jesus gure Eroslearena.

Sartu ziran —jarraitu zuen aitonak—, estalpera eta an zer ikusi zuten? galdetu zigun.

—Jesus aurtxoa, Jesus aurtxoa, genion danok.

—¿Eta nortzuk geiago?

—Maria eta Joxe.

—Beste geiago ere bazeudean an barruan. Zeintzuk ituan?

Mutuñuta gelditu giñan guztiok. Zeintzuk izan ote zeizkean?

—A! Buru gogorrek. Astoa eta idia, mutillak, astoa eta idia. Ez al dezute beñere entzun abesti au:

“Astoa ta idia dauzka aldamenian
Arnasaz berotzeko oztutzen danian”.

—Entzun degu, bañan ez dakigu abesten. Erakutsi iguzu aitona...

Ango iskanbilla! Aitona zan zuzendari. Aita eta ama ere abesteko gogoakin zeuden. Amonak ere utzi zion ardatzari.

Batzuek gorago, azkarrago bezteak; ango oiua ta deadarrak... Aitona lerdea zeriola zegoen pozez. Umeak herriz, abesten asi bezin laster, ezin geldi egonik an sakabanatu giñan aitonaren ondotik, korri aruntz, etorri onuntz, sukalde guztia aidean jarriaz.

Ontan genbiltzala, zakurraren zaunkak entzun ziran atarian. Geroxeago, gertu xamarrean, irrintzi luze bat.

Kantariak ziran, kantariak. Umeen poxa.

Zalapartaka, an joan giñan atari aldera. Bañan gu iristeako abesten asi ziran:

“Aingeruak esan du or mendi gainean,
Jesus jayo zaigula Belengo estalpean.

Gabeko amabiak jo duten orduan,
gure Salbatzalea jaio da munduan”.

* * *

Une onetan ezkillaren doñuak esnatu ninduan. Esmatze zakarra, buruak zarta-zarta egiten zidan; gorputz guztian astuntasuna. Nere amets goxoa gogoratzen zitzaidan. Ezin sinistu nuan egiazkoa etzanik. Lentxeago umetxoa nintzan, orain berriz... Agur nere amets goxoa!!

Ezkillak mezatara deitzen zidan. Gogatsu ez bazan ere jaiki nintzan. Arten illun zegoen; egun sentia zerbait nabaritzen zan bañan

oraindik izarrak agiri ziran goian, Illargia aurretora joana zegoen eta ibar aldean errekatxoa marmarioka zijoan.

* * *

Elizara bidean, taberna aurretik igaro bear nuan. Ateak itxita zeuden, bañan barru aldean oyu ta iskanbill aundiak entzuten ziran. An zegoen erriko gaztedi geiena, gaztedi alaia, gaztedi bikaña, bañan sinismen gauzetan otz xamarra baño ere ez jakiña.

Eldu nintzan elizara: Otza eta illuna. Aldare nagusi ondoan argitxo bat, alboraxego jaiotza txikia, Belengo estalpearen antzekoa, goroldio, paper, ogiriñ eta zerrautsez apaindua; erdi-erdian Jesus aurtxoaren irudia lastozko seaskatxo batean.

Ara joan nintzan. Belaunak lurrari ezarri, arpegia esku artean gorde eta antxe egon nintzan otoitz egiten. Ardangelatik ateratzen ziran otsak, ez ziaten pakean uzten; gogoak ematen zidan, irten eleizatik eta deadar batean adieraztea gaztediari: zatozte eleizara, Jaungoikoa gizon egiñik azaldu zaigu ta arrera bikaiñ bat egitera. Otzak dardaraz dago gaixoa, zatozte berotzera.

Bañan ez nintzan ausartu. Otoitz egiten jarraitu nuan bakardadean. Irriparez neukan Jesus aurtxoa, zerbait esan naiean bezela...

Igo zan apaiza aldarera, eta asi zan meza santua. Tabernan zeudenak ere, etorri ziran Eleizara. Mez-erdi inguruan umetxo batzuek koru goitik abesti estitsuenak abesten asi ziran.

Abesti bat bakarrik artu nuan gogoan, benetan goxoa eta ezitua. Onela zioten umetxo aiek:

“Belen'en sortu zaigu Jainkoa
arratseko gaberdian
otzez dardaraz dago gaixoa
lasto pixkaren gañean.
Bero aalez bero dezagun
apa emanaz musuan”.

Otzez dardaraz dago gaxoa! Ondo gogoan artu nituan itz auek. Begiratu nion aurrekaldean neukan Jesus aurtxoaren irudiari, eta parrez-parrez jarraitzen zuan. Burura ekarri nuan gau artan izandako ametsa eta berriz ere pentsatzen ekin nion: Urte auetan zenbat galdu dan sinismena Euskalerrian. Eta baserrietan? Baserrietan ere bai. Garai bateko Gabonak eta gaurko Gabonak ze alde aundia!

Bañan sinismena ez da itzali oraindik Euskalerrian. Sinismena

badago oraindik gure baserrietan. Oztu egin da pixka bat, askotxo bear bada...

Sutako auts tartean gordeta gelditzen diran txinparten antzera, ezkutaturaz dijoa lenagoko sinismenaren bizitasuna. Enborrak aundiak ziran, eta orri ezkerak txinpart oiek iraupen aundia daukate. Sinismenaren sustraiak zakonak dira, erabat ez da errez galduko. Bañan igartzen dijoa alako landare bikaña!!

Gañeko autsak kendu bear zaizkie txinpart oieri eta egur meak, txotxak lenengo, ezarri. Eta orduan bai berriz ere, su bizkorra.

Bitartean naiz eliz aundietan, naiz txikietan, Gabonetan edo beste edozein egunetan otzez dardaraz arkituko degu Jesus: OTZEE DARDARAZ GAXOA!!

EPELDE'TAR PRANTZISKO

II

Igeldo'ko piztia

Ez dira urte asko izango gertatu zanetik, nik orain esango dizuten gertaera. Arratsalde batean Igeldo'ko erritik jetxi ziran itxas ondoa bi gizon. Batak bizkarrean kanabel birekin, lodia bat, mea bestea, luzeak biyak. Beste gizona berriz, saski bi bere eskuetan zintzilika zubela. Itxas ondoko arkaitzetan gaba igarotzeko asmoakin jun ziran. Arrantzale bikain eta itxas arrisketan kementsuak biyak.

Jetxi ziraden bata besteai lagunduz ur ondoño eta zuloz bete arkaitz aundi baten gañean utzi zituzten arrantzako tresnak. Aguro asi ziraden inguruak isiltzen baita ere eguzkia itxas azpian sartu ezkeru, illuntzen. Orduntxe Igeldo'ko eleiz txanparra gelditasun aundiarekin orduak jotzen asi zan. Bat bestien ondoren norbait urrutitik etorri ziteken oñarteak bezela. Egiaz, illunabarra zan goi argiak pizten. Izarrak zebiltzen jolasetan itxas gañean, kolorez biurtzen zutela ur zelai aundia, azkengabeko itxasoa. Baita ere illargi ederra, antxe zegon goi-goien argituzten baztar guziak. Eta goi aietatik illargien argi bizia itxas ondoko arkaitzetaño etortzen zan. Antxe zeosten gure arrantzaliak erne bere lan gañean.

Bañan, laño aundi ta beltzak, asarre arpegikoak, korrika zetosten eta aguro, illunpe oso batian Igeldo'ko inguruak utzi zituzten. Agur jolasak eta aratz argiak. Illuntasuna danaren jabe gelditu zan. Ala ere gure arrantzaliak bere lanian jarraitzezuten. Olatuak bere juan-etorriarekin, ixiltasuna puskatu ta beren kanta zarrak abesten zutela, soñus betetzen zuten arkaitz tarteko zuloak. Aizea ere abiatu zan zoko artara. Laño, itzal, olatu, aize, zoko artan zeukatzen baztarra. Berak ziraden gau launak.

¿Zertarako batzartuko ziran...? Noski, jakintzutelako arrantzalien ageria bere aldamenian. Erabaki zuten, beren indar guziarekin zalaparta aundia egitea, andikan jun dizezen arrantzale aiek. Esan eta egin. Berelaxe, olatu eta aizeak, aundituak, arrokeriak ematen duan indarrarekin, abiatu ziran arrantzaliak eserita zeozten arkaitz edo arrokaño. Jo batetik, jo bestetik, alde guziz bultza, elbarrituta uzteko nai guzian. Bein da berriz ere, biurtuak bezelaxe ekaitz aundia sortu zuten. Ala ere, ez zuben uzten toki ura gure arrantzale bikaiñ eta kementsuak.

Gero, berriz ere, apaltasun aundia jarraitu zan, alper ekin ura, olatu ta aizeai aulduta utzi ziyotengan.

Bañan orduntxe, oi ez bezelako argi bat Orio aldetik agertu zan. Arrantzaleak beren lana utzita, zalantzan jarri ziran. Zer izango ote zan? Mirabe aundi bat izango al zan? Arrituta, etzekitela zer egin gelditu ziran. Argia berriz, aunditzen zijoan. Noski, zer edo zer aizez zetorren leku artara. Ura nabaituta, bildur aundian zeozten gure arrantzliak; bañan, nola igesi. Ain illunpetan zeozten, ezin dezaketela arroka utzi. Antxe egon biar nai ta nai ez. Etzekiten oraindik zer ikusi bearko zuten bere begiak, ez ere zer entzungo zuten gau artan.

Egiaz, antxe zetorren egazti aundi bat, sutan dana. Zer ez zan izango gure arrantzalien ustegabea ura ikusirik. Bere egak osorik sabalduta, geldi zijoan. Gizon bat añeko egaztia zan, ega aundi eta zabalarekin, argi lumeakin, zu malkoak erortzen zitzaizkala itxa-soaño eta arrantzale aurretik pasa zan orduan, esan zun: "Gaba, gabazkuentzat. Eguna, egunezkuentzat..".

Egun artatik, gure arrantzaliak etzian jun beñere geio toki artara. Itxas sorgiña izango al zan?

H. GURMENDI

